

0 39450 / 1

FÖLDTANI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEINK
HELYZETE ÉS A TOVÁBBI FELADATOK
EZEN A TÉREN

MTA
FÖLDTANI BIZOTTSÁG
1967. V. 22.

KÉZIKÖNYVTÁR!
Az olvasóteremből el nem
vihető!

55 1502.7 (439)

Felelős kiadó: Dr. Fülöp József igazgató

Sokszorosította: a M. Áll. Földtani Intézet

Sokszorosító részleg vezetője: Balogh E.

Készült: Rotaprint eljárással 30 példányban

Engedélyszám: 68/967

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Bevezetés	5

DUNÁNTUL

Tata	7
Várpalota	10
Urkut	11
Sukoró	13
Pákozd	15
Fehérvárcsurgó	17
Csesznek	18
Sümeg	20
Tihany	22
Kővágóörs	25
Badacsony	27

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

Ipolytarnóc	29
Szomolya és Cserépváralfa	32
Boldogkőújfalú	35

B e v e z e t é s

Ez az összeállítás azoknak a földtani természetvédelmi területeknek és földtani objektumoknak rövid ismertetését tartalmazza, amelyeket napjainkban az Országos Természetvédelmi Hivatal törvényerejű rendeletekkel védelemben részesít. Tartalmazza az egyes területekre, vagy földtani objektumokra vonatkozó javaslatainkat, amelyek a legutóbbi ellenőrző bejárás alkalmával észlelt hiányosságok vagy károk kiküszöbölésére vonatkoznak.

Az összeállítás nem tartalmazza a védett forrásokat. Ezek nem tartoznak a földtani természetvédelem körébe; hanem az Állami Erdészet, társadalmi szervek, vagy járási, ill. községi hatóságok felügyelnek rájuk. Az összeállítás nem tartalmazza továbbá a barlangokat és egyes sziklából álló földtani alakulatokat (Éleskő, Feketekő, Hamvaskő, Zsongorkő, Emberkő, stb.), amelyeket az Állami Erdészettel karöltve helyi hatóságok vagy turista egyesületek óvnak. A barlangok egy részét az Idegenforgalmi Hivatal tartja kezében.

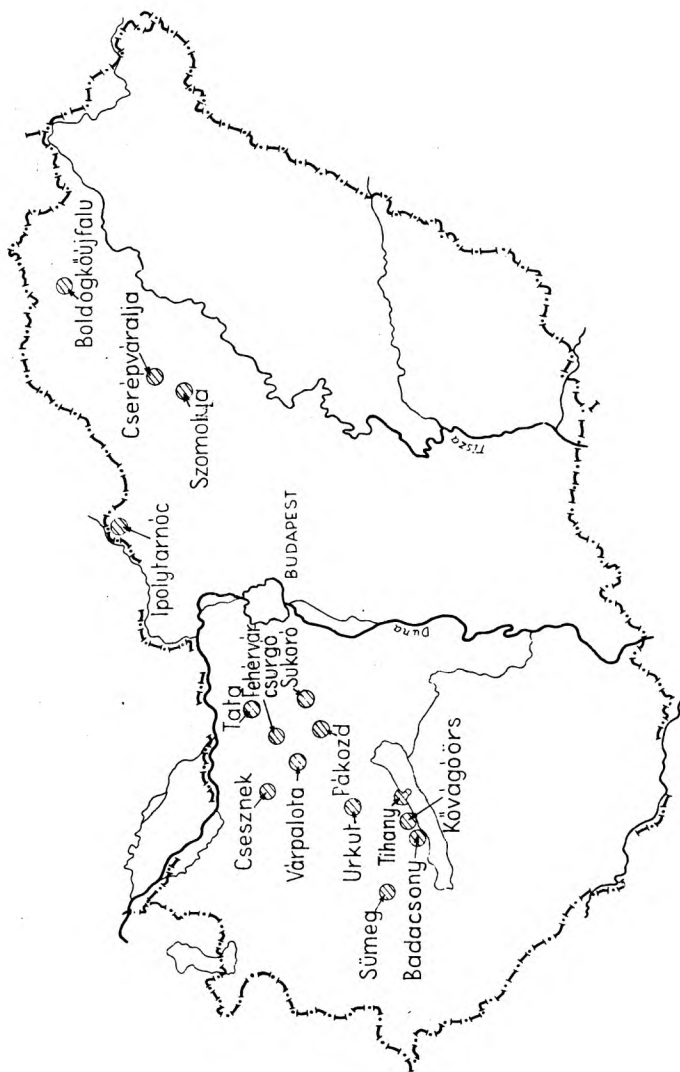
Az összeállítással szeretnénk elérni, hogy a MTA Földtani Bizottsága is szerezzon tudomást védett területeinkről és az Országos Természetvédelmi Hivatallal, valamint az Állami Földtani Intézettel közösen szervezze meg a felsorolt területek és földtani objektumok fokozott védelmét és jusson megállapodásra a további konkrét teendőket illetően.

Budapest, 1967. május 22.

Dr. Tasnádi Kubacska András
a M.Áll. Földtani Intézet
Természetvédelmi megbízottja

Dr. Fülöp József
akadémikus
a MTA Földtani Bizottságának
elnöke

A FÖLDTANI TERMÉSZETVÉDELEM ORSZÁGOS TÉRKÉPE

TATA. KÁLVÁRIA-DOMB

A védetté nyilvánítás célja, hogy a triász, júra és krétaidőszaki képződmények feltárásait, azok keletkezési viszonyait megvilágító jelenségeket, szerkezetföldtani iskolapéldákat és az ugyancsak ezen a helyen feltárt kőkori tüzkőfejtő gödröket a pusztulástól megóvja, egyetemi hallgatók, szakemberek és az érdeklődő laikusok számára hozzáférhetővé tegye.

A védetté nyilvánításra a Földtani Intézet tett javaslatot, amelyet a Komárom Megyei- és a Tatai Városi Tanács is támogatott. Az Országos Természetvédelmi Tanács kimondó határozatának iktatószáma: 1225/1958. Állandó őr nincs.

Az Országos Természetvédelmi Tanács és a Kőbányaipari Tröszt megállapodott a bányaműveletek felszámolásának végrehajtásában. Erre mint iparhatóság a Komárom Megyei Tanács Építési és Közlekedési Osztálya is határozatot adott ki.

A kőfejtés az engedélyezett talpszinti területen még folyik, de a kijelölt határon a közeljövőben be kell fejezni. Az elhagyott nagy kőfejtőfalakon a bányarendészeti előírás ellenére sok a visszahagyott törmelék. A régi "kékkőbánya" és a szomszédos "vörös kőbánya" területén geológiai és régészeti feltárás történt, amely befejezés előtt áll. Ez a terület bekerítésre és parkosításra került. A terület szakmai és idegenforgalmi célra is bemutatható. Felügyeletéről a Magyar Állami Földtani Intézet gondoskodik.

További feladatok:

- 1./ Állandó őr beállítása a védelem és a látogatások levezetésének biztosítására. (Természetvédelmi Hivatal, Városi Tanács, Idegenforgalmi Hivatal)

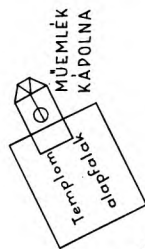
- 2./ A nagy kőfejtőfalak és egy körbevezető ut megtisztítása.
(Földtani Intézet)
- 3./ Magyarázó térképek, szelvények és tárgyak elhelyezése.
Vezető és monográfia megírása. (Földtani Intézet)
- 4./ A téli fagyok elleni védelem biztosítása és a terület karbantartása. (Földtani Intézet)

TATA KÁLVÁRIADOMB

FÖLDTANI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

0 10 20 30 40 50 m

M=1:1000

Feltárt és védett földtani képződmények

Kököri tűzkőfejű gödrök

Sziklafal

Kerítés

Falusi jellegű lakóházak

végében levő kertek

Bejárat

VÍZTORONY

"KÉKKÖBÁNYA"

"VÖRÖSKÖBÁNYA"

Temető

NAGY KÖFÉJTŐUDVAR

É

VÁRPALOTA. HOMOKBÁNYA

A védetté nyilvánítás célja, hogy a középső miocén tengerpart földtani emlékeit, elsősorban a hullámveréstől összehalmozott gazdag gerinctelen faunát, a bezáró rétegeket, természetes állapotában megóvjuk. Ezek a rétegek fényt derítenek a várpalotai barnaköszén keletkezésének korára is. Számos szakember (Majzon, Szalai, Strausz, Kókay, Kecskeméti) foglalkozott a leletek leírásával és a rétegtani viszonyok pontos vizsgálatával. Szakemberek, egyetemi hallgatók és érdeklődő laikusok számára csak a védelem révén válik a lelőhely állandóan hozzáférhetővé.

Védetté nyilvánításra a Várpalotai Szénbányászati Tröszt és Kókay József geológus tett javaslatot, amelyet az Országos Természetvédelmi Tanács 1211/1954 sz. alatt iktatott határozatával rendelt el.

A terület kiterjedése 1.6 kh. A rendelet értelmében a Városi Tanács ezt a területet a házhely parcellázási akciótól mentesítette. Az Országos Természetvédelmi Tanács a területet teljes egészében drótkerítéssel körülvétette, fásította és egyes helyeken parkiroztatta. A bejárati részen sétányt alakítottak ki. Az egész terület rendkívül gondozott, az utak gereblyézve, a füves rész kaszálva van. A védett homokfal betontető és beton pillérek közé van fogva. Őr van.

További feladatok:

- 1./ A legszebb részt, ahol az *Ostreás* pad húzódik két oldalfal emelésével és egy beton, vagy műanyagtető alkalmazásával jobban kellene védeni a szél pusztító hatásától. (Természetvédelmi Hivatal)
- 2./ A terület hátsó részén kb. 100 m hosszúságban leszakadt drótkerítést rendbe kellene hozni. (Természetvédelmi Hivatal)

URKUT. ÓSKARSZT

A védetté nyilvánítás célja, hogy Urkut község szélén, a Csárdahegy őskarsztos térszínét megóvja. Ezen a területen mangánércet fejtettek és az érc kitermelése után maradt vissza az alsó liász mészkő karsztos térszine. Tudományos kutatásokra és oktatási célokra fogatosították a védelmet.

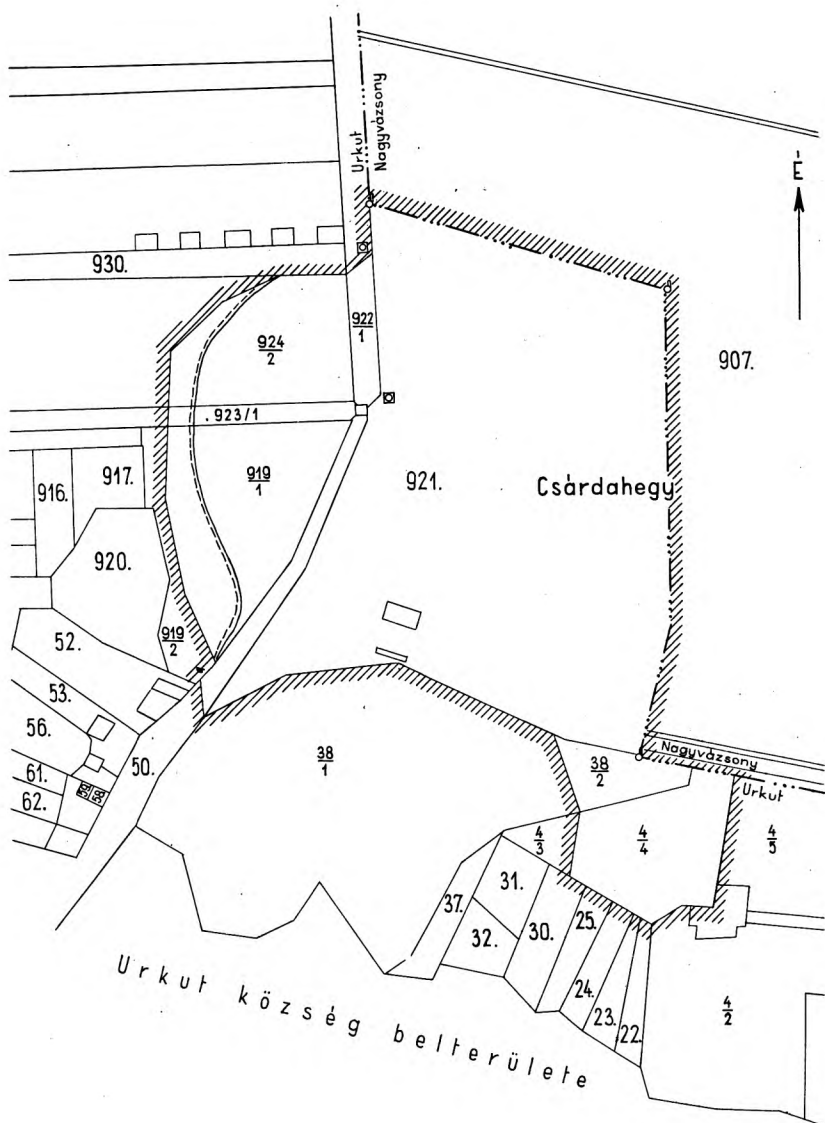
A védetté nyilvánításra Vadász Elemér akadémikus tett javaslatot. Az Országos Természetvédelmi Tanács védelmet kimondó határozatának száma: 672/1951. A védett terület kb. 10 kh. A területre őr ügyel fel.

A terület a védettségi határozatot kimondó rendelet megjelenése idején, 1951-ben, a Mangánérc Urkuti Bányaművelési R.T. tulajdonában volt és felügyeletével a Veszprémi Állami Erdőgazdaság, illetve Urkut község tanácsa volt megbízva.

További feladatok:

- 1./ Meg kell győződni arról, hogy a védett terület őrzésével megbízott őr ellátja-e feladatát. (Természetvédelmi Hivatal)
- 2./ Felül kell vizsgálni a terület állapotát, a tilalmi táblákat. (Természetvédelmi Hivatal).
- 3./ Meg kell szervezni a terület érdemleges védelmét és bemutatásának lehetőségét.

URKUT CSÁRDAHEGYI ÖSKARSZT

M= 1:2880

0 100 200m

A vonalkázás határolja a természetvédelmi területet

SUKORÓ. MELEGHEGYI GRÁNITSZIKLÁK

A védetté nyilvánítás célja, hogy a Meleghegy környékén feltalálható jellegzetes gránitsziklákat (Likaskő, gyapjuzsákok) megővja. Ezek ugyanugy a gránitfennsík jellegzetes mállási formái. A meleghegyi gránitsziklák az egész hegység gránittektonikájára is jellemzőek, mert azok az irányok, amelyek szerint a lapok a gránittömböt határolják, a hegység jellegzetes litoklázis-irányai.

Védetté nyilvánításra az Állami Földtani Intézet illetve Jantsky Béla tettek javaslatot. A kiadott rendelet iktatószáma: 688/1951. Ezen a területen az Országos Természetvédelmi Hivatal 50 kh-t nyilvánított védetté.

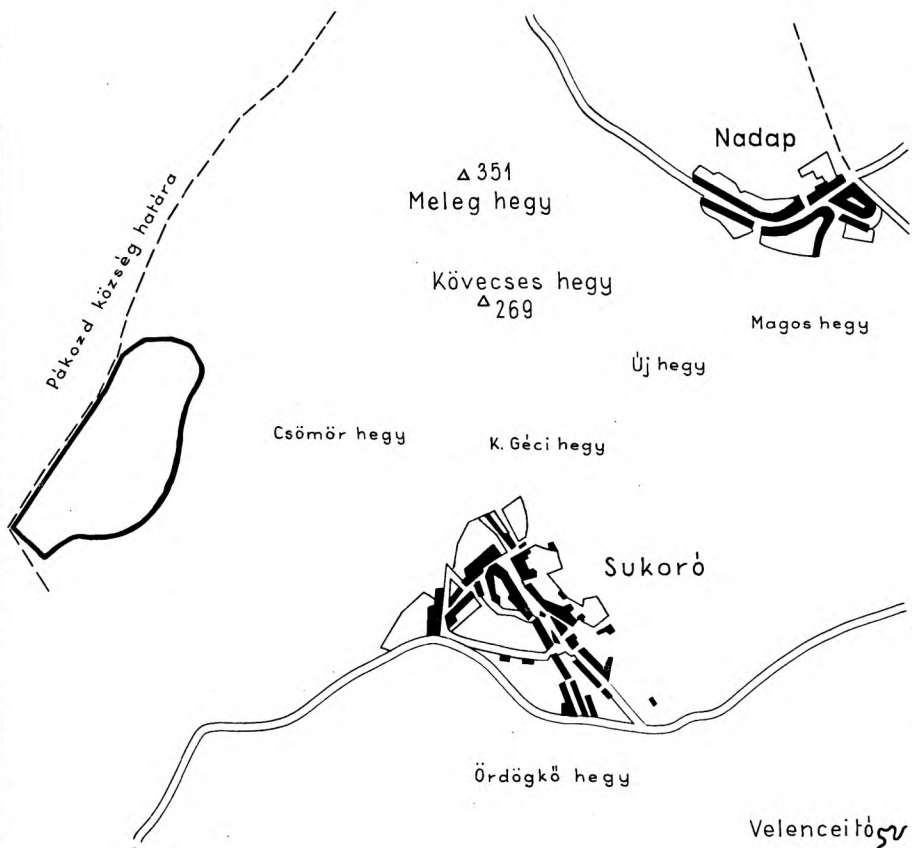
A terület a Mezőföldi Állami Erdőgazdaság tulajdonában van. Sajnálatos tény úgy mint Pákozdon, hogy az egész terület tűzérési lőtér és szöges drótkerítés veszi körül.

További feladatok:

- 1./ Meg kellene kísérelni a területnek a tűzérési lőtértől való mentesítését. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 2./ Legalább 3-4 természetvédelmi táblát kell még elhelyezni. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 3./ Ugy a Meleghegyen, valamint Sukoró határában, ki kellene terjeszteni a védelem határait. Közvetlen Sukoró község utolsó házai mellett, a templomtól északkeletre, a temető kerítésénél, a libalegelőn rendkívül szép gránit gyapjuzsákok tömege látható, védelem nélkül. Meggondolandó, hogy ezt az aránylag kis területet is ne helyezzük védelem alá, annál is inkább, mert a község lakói három helyen is ház-hely nagyságú fejtésben szedik a követ. (Természetvédelmi Hivatal.)

SUKORÓ MELEGHEGY

Gránit-gyapjú zsákok

M = 1:25000

0 1 2 km

A vastag vonal a természetvédelmi terület határát jelzi

PÁKOZD. INGÓKÖVEK

A védetté nyilvánítás célja, hogy a Velencei-hegységben a Sárhegytől északra elterülő gránitfelszín különleges mállási alakutait megóvja. Ilyenek az Ingókő, a Kockakő, az Oroszlánszikla, amelyeknek a térképen feltüntetett összefoglaló nevük Pogánykő. Ilyen gránitalakulat a Sárhegytől délre eső Gombakő. A Velencei hegységnek a Sárhegy, Kancshegy, Sági pusztá, Öreghegy, Meleghegy közé eső része egészen különleges gránit-morfológiájú terület, mely hazánkban egyedül csak itt található meg. A durvaszemű gránit elmállott, elmorzsolódott törmelékét a szél kifújta a nagy kőbálványok közül és ezáltal ingókövek keletkeztek. (Jantsky Béla) Kétségtelen, hogy szakembereknek, egyetemi hallgatóknak, sőt az érdeklődő laikusoknak is igen tanulságos földtani képződmények ezek.

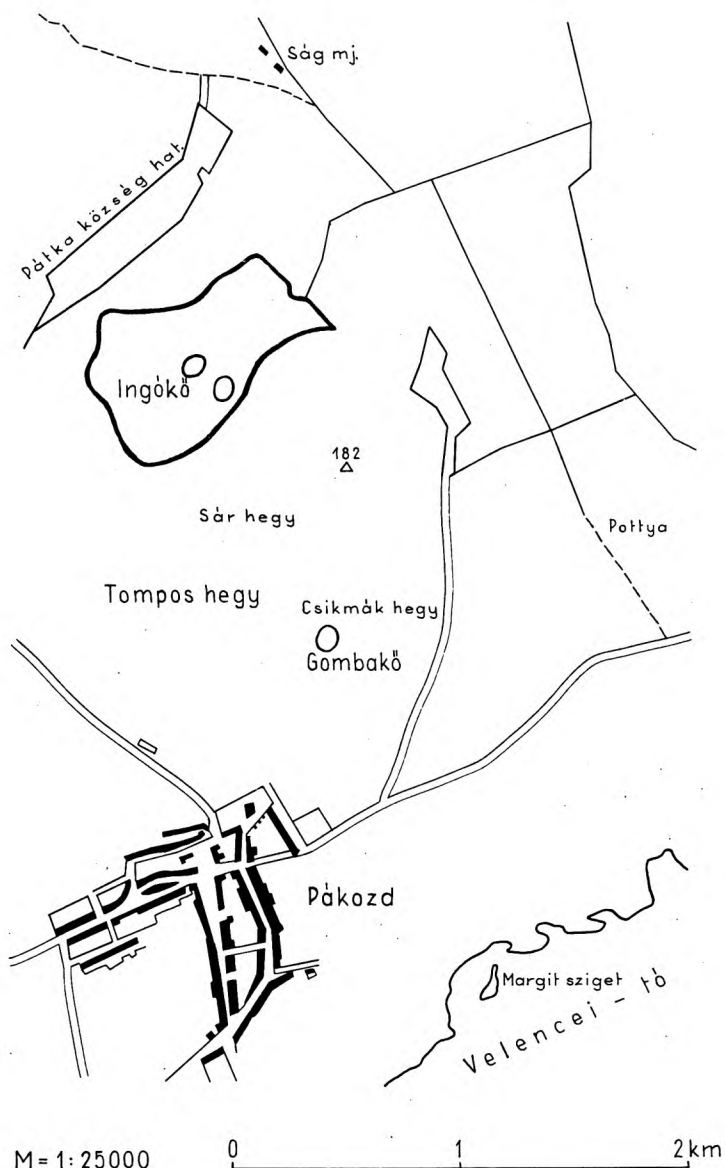
Védetté nyilvánításra az Állami Földtani Intézet, illetve Jantsky Béla geológus tettek javaslatot. A kiadott rendelet iktatószáma 592/1951. Védetté nyilvánított az Országos Természetvédelmi Tanács Pákozd határában 76 kh-t.

A terület a Mezőföldi Állami Erdőgazdaság tulajdonában van. Sajnálatos tény, hogy tüzéségi lőtérre jelölték ki és szöges drótkerítéssel vették körül.

További feladatok:

- 1./ Meg kellene kísérelni a terület mentesítését a tüzéségi lőtértől. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 2./ Legalább 3-4 természetvédelmi táblát kellene még a terület különböző pontjain elhelyezni, - rövid orosz nyelvű felirattal is -, különösen a sziklacsoportok környékén. (Természetvédelmi Hivatal.)

PÁKOZD INGÓKÖVEK

A vastag vonal a természetvédelmi terület határát jelzi

FEHÉRVÁRCSURGÓ. TATÁRHEGYI KÖTENGER

Az Országos Természetvédelmi Tanács 1724/1954. számú határozatával 29 hold kiterjedésű területet védetté nyilvánított Fehérvárcsurgó község határában a Tatárhegyen. A védett területen pannóniai korú kvarcit kőtömbök kőtengert alkottak. Evek múlva az Ásványbányászat kérte a terület egy részének mentesítését. 1963 III. 13-án Kenyeres Lajos elnökhelyettes helyszíni tárgyalás után 17 kh-ra csökkentette a védett területet. Ezen a visszamaradt részen semmiféle további fejtést nem engedélyeztek.

Folyó évi április hó 26-án S.Szabó Ferenc, az Országos Természetvédelmi Hivatal főosztályvezetője és Tasnádi Kubacska András, az Állami Földtani Intézet kiküldöttje hivatalosan megálla-
pították a helyszínen, hogy az Ásványbányászat a védett erdőt teljes egészében kiirtotta, a védett kőtenger-területrészt pedig üzemесítette. Ma a helyzet az, hogy egyetlen négyzetméter védelemre érdemes területrész nincs többé.

További feladatok:

- 1./ Intézkedni kell, hogy a terület védelmét szüntessék meg.
(Természetvédelmi Hivatal.)

CSESZNEK. VÁRHEGY

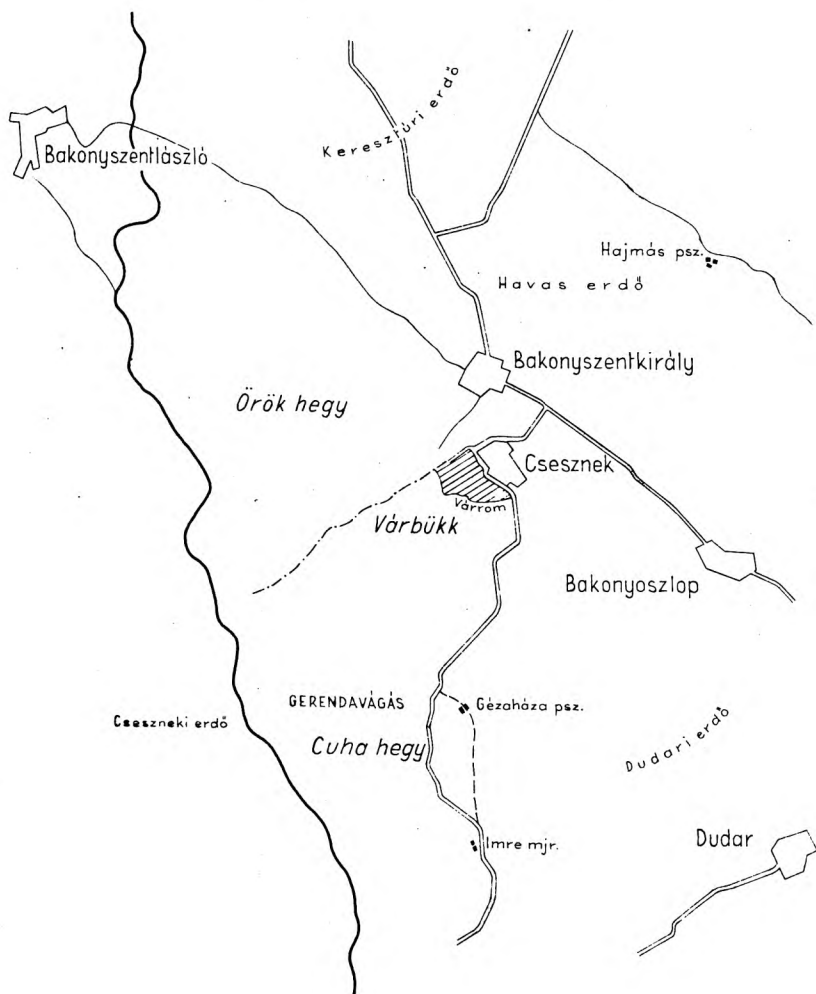
A védetté nyilvánítás célja, hogy a műemlékké nyilvánított cseszneki vár környezetét, magát a Várhegyet óvja. A Várhegy a rendkívül szép tájnak egyik jellegzetes és látványos pontja.

Védetté nyilvánításra a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja tett javaslatot. Az Országos Természetvédelmi Tanács 818/1952 számú rendelete intézkedik a védelemről.

További feladatok:

- 1./ Elsősorban ki kell emelnünk, hogy a rendkívül szép váromot a műemlékvédelem mindezideig nem tataroztatta, noha az Országos Természetvédelmi Hivatalt még 1952-ben arról biztosította, hogy 1953-ban végrehajtja a tatarozást. (Lásd: az Országos Természetvédelmi Tanács 818/1952 számú rendeletét.) Kivánatos lenne a várrom nagymérvű pusztulására, valamint falainak életveszélyes állapotára felhívni a Műemlékvédelem figyelmét. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 2./ A védett terület 11 hold, amelyről a növényzet nagyrésze lepusztult. A természetvédelmi rendelkezés értelmében az erdészetnek 1952-től gondoskodnia kellett volna a fásításról, illetve a bokrosításról, annak szemelőtt tartásával, hogy a jellegzetes sziklák és romok a rálátás elől takarva ne legyenek. Amint ezt S.Szabó Ferenc főosztályvezetővel megállapítottuk, a mai napig ebben az ügyben szintén nem történt semmi. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 3./ A régi, lekopott természetvédelmi táblát ujjal kell felcserélni. (Természetvédelmi Hivatal.)

CSESZNEKI VÁRHEGY

M = 1:75000

0 1 2 3 4 5 km

A vonalkázott rész a természetvédelmi területet jelzi

SÜMEG. VÁRHEGY

A védetté nyilvánítás célja, hogy a műemlékké nyilvánított vár környéke oltalomban részesüljön. Várhegy oldaláról lepusztult növényzet helyét az erdészet a Várhegy egyes részein bokrokkal és fákkal telepítette be. Földtani szempontból a Várhegy egy morfológiailag is igen szembetűnő sasbérc, amelynek apti szürke krinoideás mészkő tömege a környező felsőkréta térszínből emelkedik ki.

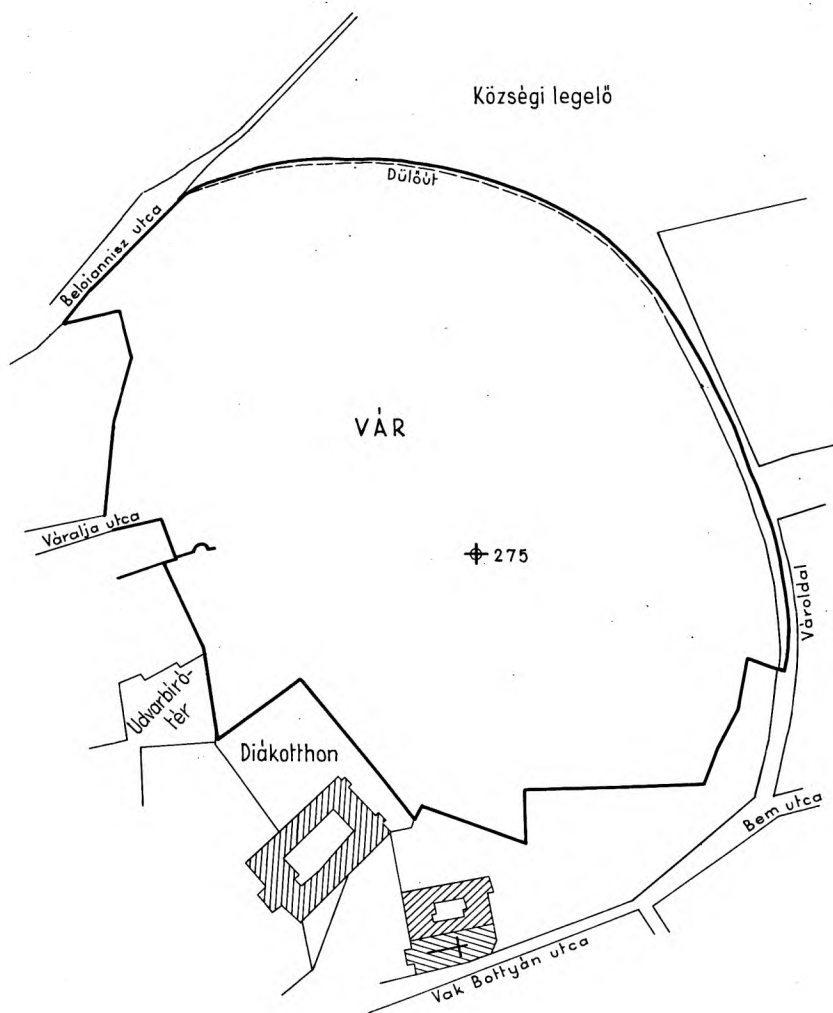
A védetté nyilvánításra a Veszprémmegyei Tanács VB-je és a Műemlékek Országos Központja 1956-ban tett javaslatot. Az Országos Természetvédelmi Tanács védelmet kimondó határozatának iktatószáma: 808/1956. Őr nincs, az 1956-ban felvett jegyzőkönyv szerint a községi tanácsnak kell a felügyeletet biztosítania.

A védelmi határozat végrehajtási utasítása kimondja, hogy a terület fásításáról és bokrosításáról az Országos Természetvédelmi Tanács tartozik gondoskodni.

További feladatok:

- 1./ A védetté nyilvánítási rendelet értelmében felül kell vizsgálni és ha szükséges, el kell rendelni a további fásítást illetve bokrosítást. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 2./ Felül kell vizsgálni a természetvédelmi táblákat és meg kell győződni arról, hogy a terület őrzéséről gondoskodik-e a helyi hatóság. (Természetvédelmi Hivatal.)

SÜMEGI VÁRHEGY

M = 1:2880

0 100 200m

A vastag vonal a természetvédelmi terület határát jelzi

TIHANYI FÉLSZIGET. TÁJVÉDELMI KÖRZET

A védetté nyilvánítás célja, hogy az egész félszigetet, mint jellegzetes balatonmenti magyar tájat megóvja és tájképi szépségeit, eredeti természeti állapotát a jövő nemzedékek számára átmentse. A tájon belül külön védelmi intézkedések vonatkoznak a geizirkupokra (számszerint 110-et tart a védelmi törvény nyilván), az ugynevezett belső tóra, a szélmarta bazalttufa sziklákra, a barlanglakásokra, az Óvár és az Akasztódomb oldalán tenyésző pannóniai ősgyep növénytársulására.

Védetté nyilvánításra Földtani Intézetünk tett javaslatot, amelyet az Országos Természetvédelmi Tanács elfogadott és 513/1954 szám alatt iktatott rendeletével határozatként kimondott. A területen az Országos Természetvédelmi Hivatal kutatóházat emelt, amely egyúttal a terület felügyeletével megbízott örök lakásául is szolgál. Az egész terület egyébként a Balatonfelvidéki Erdőgazdaság gondjaira van bízva.

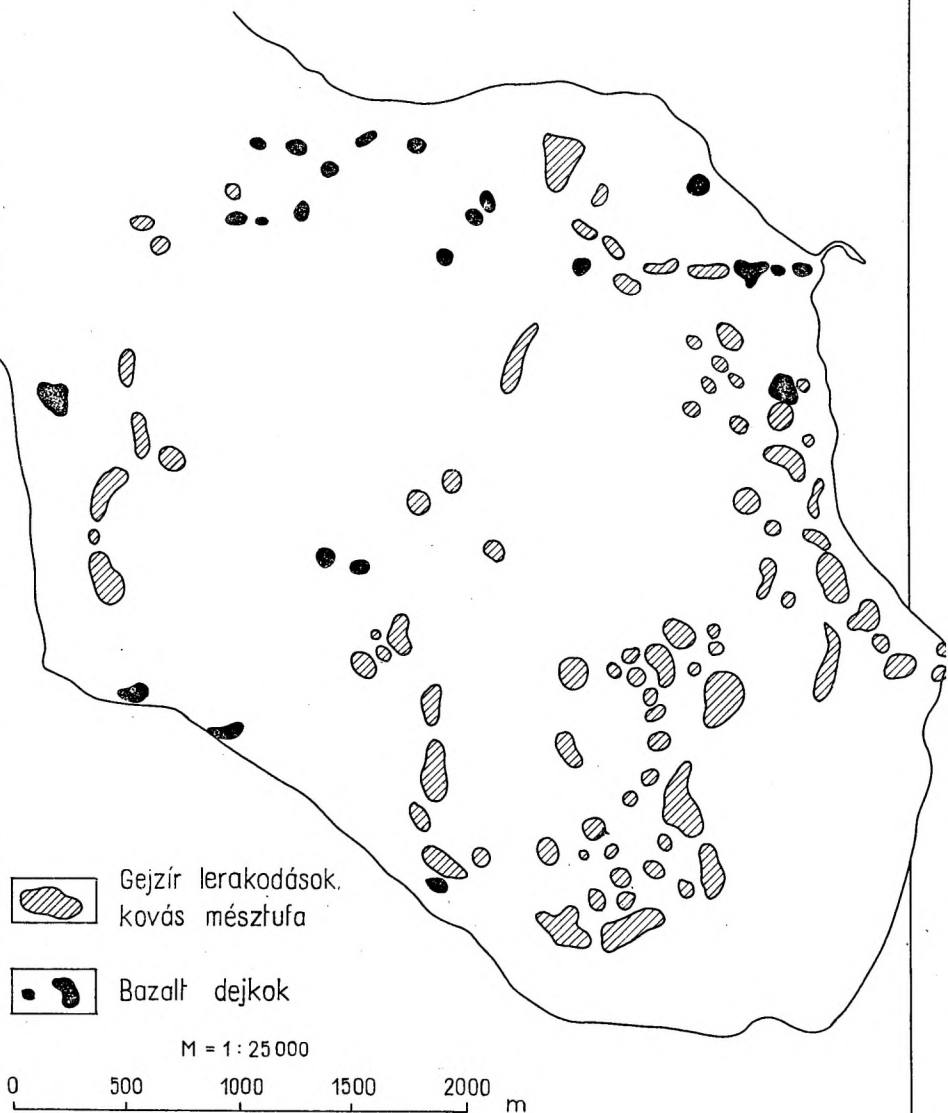
A védetté nyilvánító határozat rendelkezése értelmében az Országos Természetvédelmi Hivatal engedélye nélkül fát kitermelni, legeltetni, meőgazdasági művelési ágat változtatni, építkezni és talajmozgatást végezni nem szabad. Kirándulók számára sátorozást csak erre a célra kijelölt helyen engedélyezik. Követ fejteni határozottan tilos.

A védetté nyilvánítás óta eltelt több, mint tíz esztendő alatt a Fél-szigeten több olyan dolog történt, amely nem felel meg a tájvédelem rendelkezéseinek. Így például a legszebb erdőrészek egyikét maga az Állami Erdőgazdaság vágatta ki. Szálloda-építkezés következtében elpusztultak a legszebb pannón feltárások és madártérskelő helyek. Felvetődik a kérdés, hogy szorosan csak a földtani természetvédelemre tartozó feladatokkal foglalkozzunk a jövőben és a tájvédelemről a Földtani Intézet lemondana.

További feladatok:

- 1./ Tisztázni kell a szorosan vett földtani objektumok számát, előfordulási helyét, védelemre alkalmas vagy nem alkalmas voltát és ezek védelmének ellátását. (A Balatonfüreden felállított földtani osztály felügyeleti hatáskörébe tartozna.)
- 2./ Közre kell adni a Tihanyi félsziget pontos földtani térképét és megfelelő tudományos leírását. (Földtani Intézet.)
- 3./ Kivánatos lenne a tájvédelem és a földtani objektumok védelmének egyeztetésére, a földtani objektumok kijelölésére egy közös bizottság kiküldése.

TIHANY TÁJVÉDELMI KÖRZET

KŐVÁGÓÓRS. KÖTENGER

A védetté nyilvánítás célja, hogy Kővágóórs község határában, a felszínre bukkanó pannon kvarchomokkó sziklák alkotta kőtengert tanulmányi célokra és a táj jellegének megóvására védje. Az asztal nagyságú kőtömböket a mállás (erózió és defláció) formálta ki. A terület Zánka és Köveskál vonalától kiindulva Kővágóórsön át Salföldig húzódó medence déli peremén van.

Védetté nyilvánítást Kővágóórs község tanácsa, a Balatoni Múzeum, a Veszprémmegyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala kérte. A védetté nyilvánítási határozatot az Országos Természetvédelmi Tanács 933/1956 szám alatt adta ki. A védetté nyilvánítás kb. 3 kh-ra terjed ki. Állandó ór nincs.

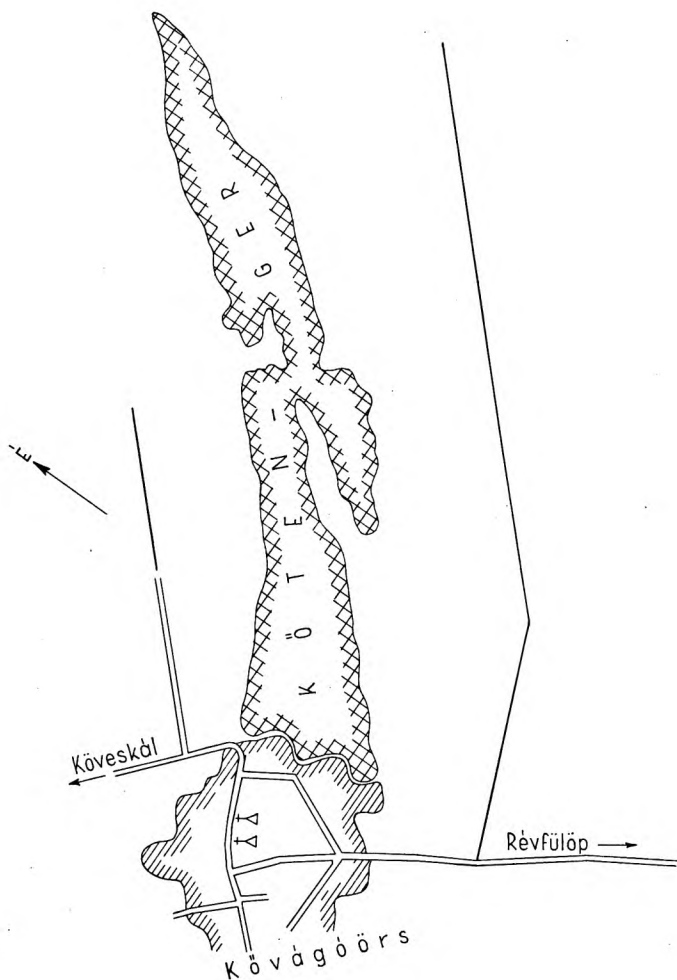
A kővágóórsi kőtengert a Balatonvidéki Ásványbánya Vállalat kezdte kitermelni, ami ellen a fentebb megjelölt hatóságok és a sajtó tiltakoztak. A Természetvédelmi Tanács 1956-ban helyszíni tárgyaláson megegyezett a Balatonvidéki Ásványbánya Vállalattal, hogy a kőtenger szélére eső érintetlen részt, mintegy 3 holdat védelem alá veszik és ehhez a Balatonvidéki Ásványbánya Vállalat is hozzájárult. A jegyzőkönyvi megállapodásról értesítették az Országos Erdészeti Főigazgatóságot, a Veszprémmegyei Tanács Mezőgazdasági Osztályát, a Tapolcai Járási Tanácsot, Kővágóórs községi tanácsát, a Veszprémmegyei Idegenforgalmi Hivatalt és a Balatonvidéki Ásványbánya Vállalatot (Révfülöp).

S.Szabó Ferenc főosztályvezető megállapítása szerint bányászkodás ezen a területen ma már nem folyik, miután az Ásványbányászati Vállalat a területet letermelte.

További feladatok:

- 1./ Helyszíni bejárással meg kell vizsgálni, hogy a bányászattól megkímélt területek érdemesek-e arra, hogy védelmük határozattal biztosítva legyen.

KÖVÁGÖÖRSI KÖTENGER

0 500 m 1 km

M=1:12500

BADACSONY. TÁJVEDELMI KÖRZET

A védetté nyilvánítás célja, hogy a Balaton-környék egyik legszebb tájrészletét megmentse a teljes pusztulástól. Földtani védelem szempontjából külön említésre méltó a hegy keleti oldalára eső Kőkapu, valamint délnyugati és nyugati részén látható bazalt-oszlopok (Kőzsákok). A természetvédelmi rendelkezés kiemeli, hogy az egész balatonfelvidék egyik legszebb bazalt hegye a Badacsony. Ugy tudományos, valamint esztétikai szempontokból a védelem a legnagyobb mértékben indokolt.

Az Országos Természetvédelmi Hivatal a földművelésügyi miniszterrel, az építésügyi miniszterrel és az Országos Erdészeti Főigazgatóság vezetőjével, valamint a Veszprémmegyei Tanács VB elnökével egyetértésben a 282/1964 számú határozatával rendelte el a Badacsonynak és környékének tájvédelmi körzetté nyilvánítását.

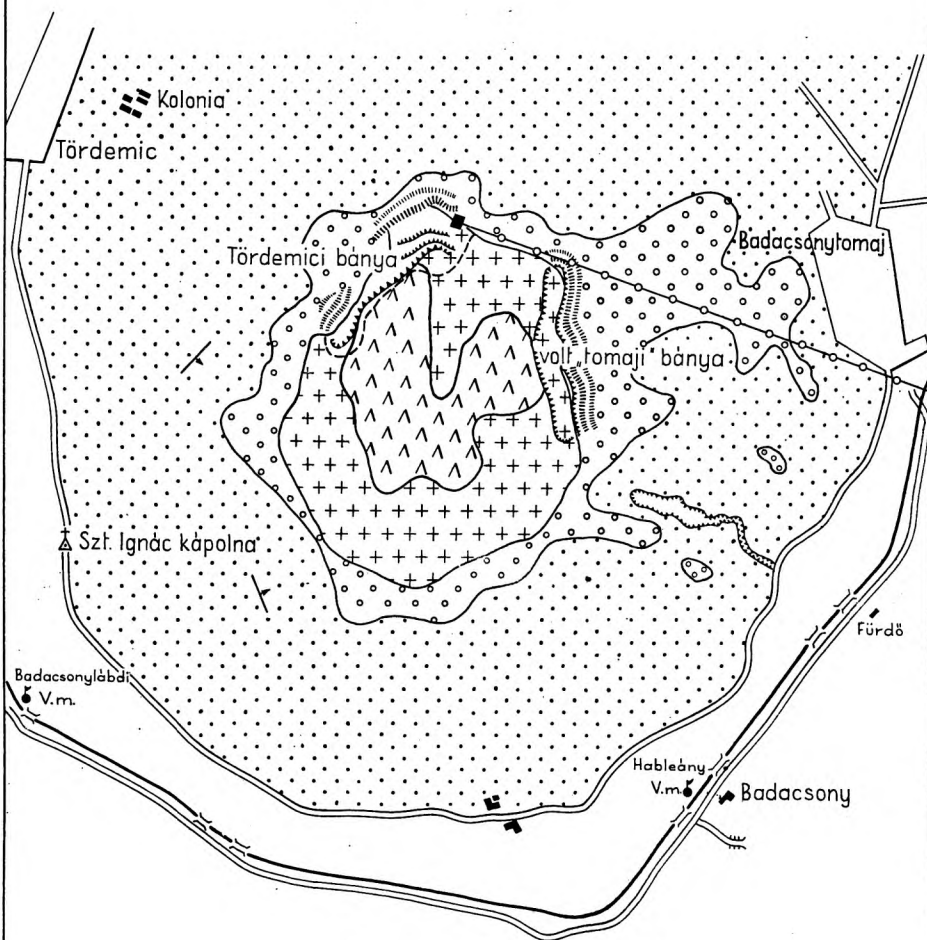
Köztudomásu, hogy a Badacsony megmentése érdekében évtizedek óta felemelte szavát az egész magyar közvélemény, a Magyar Tudományos Akadémia, az Állami Földtani Intézet, társulatok és magánosok. Az Országos Természetvédelmi Hivatal és az illetékes minisztériumok végleges állásfoglalása és a Természetvédelmi Hivatal elnökének döntése hozta meg végre a kívánt eredményt s 1964 februárjából kezdve a Badacsony valamennyi kőfejtőjében véglegesen beszüntették a kőbányászkozást. A tájvédelmi körzet kezelését a Keszthelyi Állami Erdőgazdaság látja el. Az erdőgazdaság gondoskodik erdőtelepítési és fásítási terv keretében a folyamatos fásításról, amely mindenkor figyelembe veszi a táj természeti képének megóvását is.

További feladatok:

- 1./ Kivánatos, hogy a Badacsony tudományos és népszerűsítő jellegű leírásai és földtani képe mielőbb közreadásra kerüljön. (Földtani Intézet.)

BADACSONYHEGY FÖLDTANI TÉRKEPE

(Bazaltbányászata 1950-1964 években.)

Tömött szövetű bazalt

Bazalt és bazalttufa-omlások,
törmelékhalmtok

Hölyagos-lávás bazalt

Pannon homok-agyag

IPOLYTARNÓC. LÁBNYOMOS HOMOKKŐ, KÖVESEDETT FATÖRZS

A védetté nyilvánítás célja, hogy a burdigalai lábnyomos homokkő kibukkanást, a Pinuxilon tarnociensis-t és a levéllenymatos tufapadokat megóvja. A kövesedett fatörzsrre a múlt század harmincas éveiben akadt rá a helybeliek utmutatása alapján Kubinyi Ferenc. A lábnyomos homokkövet, közvetlen a fatörzs szomszédságában Böckh Hugó fedezte fel tanítványaival 1900-ban. A szomszédos völgy riolittufájában a kövesedett növénymaradványokat első ízben tudományosan Jablonszky Jenő vizsgálta meg, tárta fel és írta le. A fatörzs másfél évszázad folyamán igen nagy mértékben elpusztult. A lábnyomos homokkő nagy lapjait az Állami Földtani Intézet és az Országos Természettudományi Múzeum föld- és őslénytára őrzi. A helyszínén a lábnyomos közelpadok ma is folyamatosan pusztulnak, a védett levéllenymatos tufát pedig majdnem teljes egészében elhordták az őszi és tavaszi esőzések. Ennek ellenére a különböző maradványok még mindig igen tanulságosak lehetnek szakembereknek, egyetemi hallgatóknak és tanulóknak, az érdeklődő laikusok széles rétegeinek.

Védetté nyilvánításra az Állami Földtani Intézet tett javaslatot. Az Országos Természetvédelmi Tanács védelmet biztósító határozatának száma 513/1954. A területre állandó őr ügyel.

A lábnyomos réteget magába foglaló közbirtokossági területet az Országos Természetvédelmi Tanács megvásárolta és telekkönyvi tulajdonba vette. (10 katasztrális hold.) Ezen felül 90 kh terület erdőt a tájkép biztosítására az Állami Erdészet vett birtokba a községgel történt birtokcsere után. A fatörzset betonkeretbe foglalt, vasrácsos ajtóval elzárható boltozatos téglalapítmény védi.

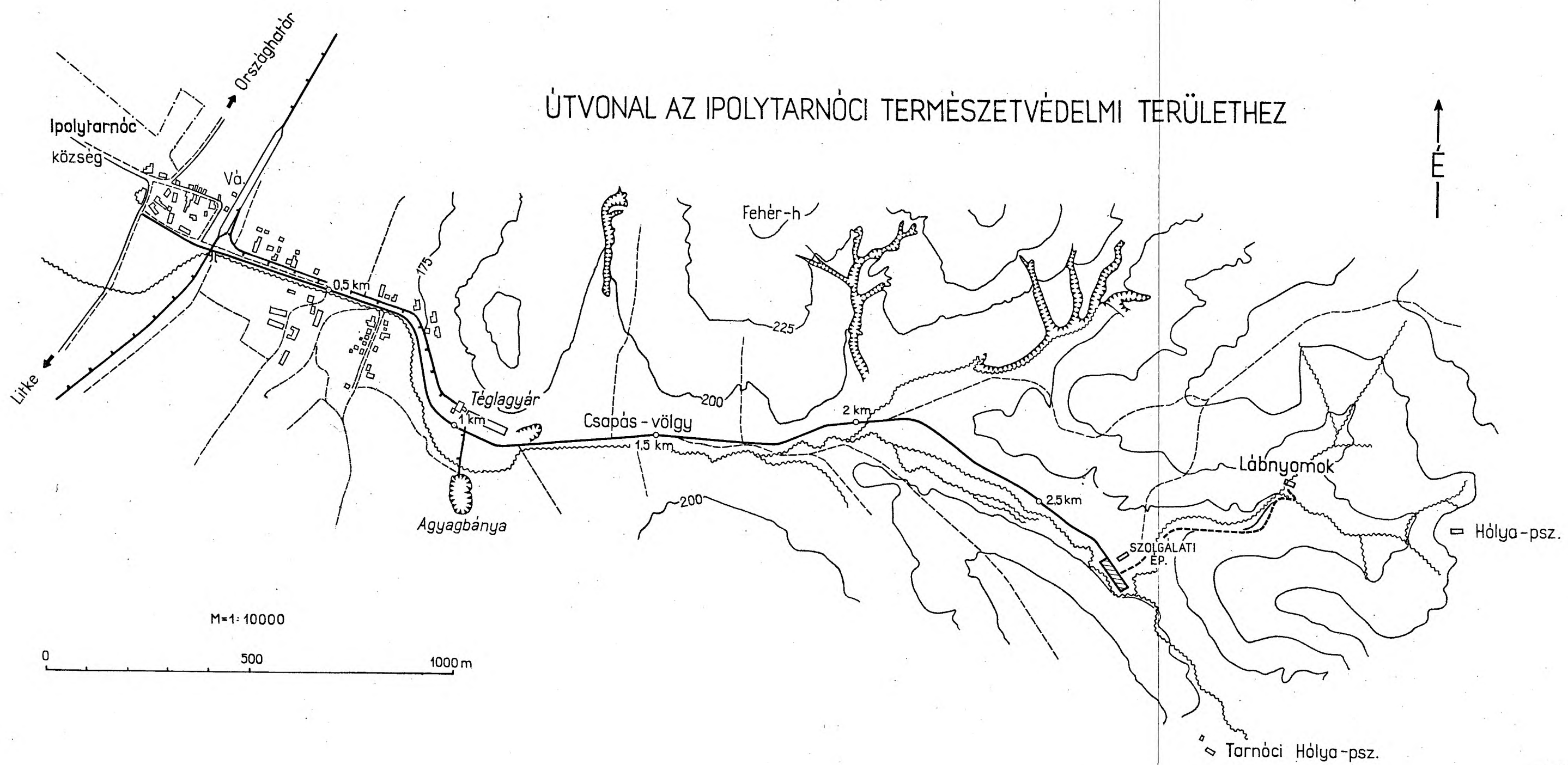
A lábnyomos homokkő feltárt részét a Természetvédelmi Hivatal 1965-ben parafinnal vastagon leöntette, félméter magas talajréteggel befedette. Azóta további védelmi intézkedés nem történt.

Nógrád megye Idegenforgalmi Hivatala, a megyei VB vezetősége 1965-ben 33.000 Ft. költséggel elkészítette a védőépület, az ór és a kutatók befogadására emelendő épület, a patakszabályozás a községtől a területre vezető autóbuszut és a villanyvezeték megépítésének előzetes építési tervét. (Lásd mellékleteket.) Ezzel azonban a megye részéről minden további munka lezárult és a terv kivitelezése elakadt.

További feladatok:

- 1./ Az Országos Természetvédelmi Hivatalnak, a megyei hatóságoknak (VB, Idegenforgalmi Hivatal, megyei népművelési ügyosztály, Népfront), a Központi Földtani Hivatal vezetésének közösen meg kellene állapodniuk abban, hogy kívánnak-e a közel jövőben érdemben foglalkozni a védőépület felépítésével, vagy sem. Ha igen, az egyes hatóságok között el kellene döntenie, ki mekkora összeggel venne részt a leletek megmentésében és mikorra tervezik a védőmunkálatok megkezdését, ill. befejezését.
- 2./ Védőépület emelése esetén a földtani feltárást, tudományos és népszerűsítő bemutatóra való előkészítést a Földtani Intézet végzi.
- 3./ A kövesült fatörzs és a levéllenyomatos tufák maradványainak leírása több modern tudományos feldolgozásban már megjelent (Greguss, Rásky). A kísérő rétegek ősszerintelen anyagának feldolgozása is befejeződött (Majzon, Nyirő, Szalai, Csepregyhyné Meznerics I.), az ősszerincses maradványok monografikus leírása és kiadása elvégzendő. (Földtani Intézet.)

ÚTVONAL AZ IPOLYTARNÓCI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETHEZ

Tervezett védőépület Ipolytamóóra

SZOMOLYA ÉS CSERÉPVÁRALJA. KAPTÁRKÖVEK

"Kaptárak" csekély méretbeli eltéréssel kőbevált fülkék, amelyeket egyenként vagy többed magukkal mélyesztettek hegyoldalakba, sziklákba, tufapiramisokba. Az 1960 óta megejtett régészeti ásatások tanúsága szerint a fülkék a XI.-XV. században a környék lakóinak méhkaptárjai voltak. A régibb irodalomban említett kultikus rendeltetésükre utaló leletek az ásatások során nem kerültek elő. Tudományos kutatásukkal elsősorban Saád Andor miskolci orvos foglalkozott és összehasonlító tanulmányai szerint kulturtörténeti jelentőségük európai fontossága.

A kaptárfülkéket tartalmazó Kaptárkövek védetté nyilvánításának célja, hogy eme értékes kulturtörténeti és műemléki jellegű dokumentumokat oly módon védje, hogy védelembe részesíti azokat a földtani alakulatokat, hegyoldalakat, sziklákat és tufapiramisokat amelyekben a kaptárak találhatók. Kaptárkö elnevezés a néptől származik és ezt vette át a tudományos irodalom is.

A Kaptárkövek védetté nyilvánítását 1960. júl. 13-án, Szabó Béla, a Borsod megyei társadalmi szervek keretében működő természetvédelmi csoport vezetője kérte. Ilyen irányú kérelmet jelentett be a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Osztályának szakembere: dr. Patay Pál is. A szomolyai kaptárkövek védelmét az 355/1960 számú Természetvédelmi Tanácsi határozat, a cserépváraljai kaptárkövek védelmét az 1488/1966 számú Természetvédelmi Tanácsi határozat rendeli el. Őr nincs.

Szomolya határában 8 kh, Cserépváralja 800 öl esik védelem alá.

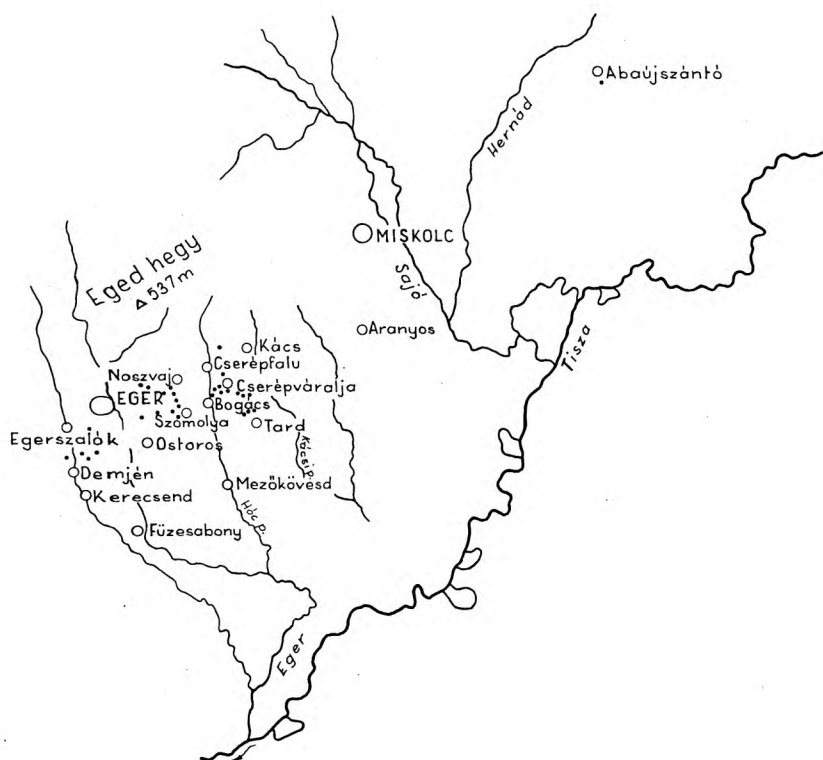
További feladatok:

- 1./ A védelem kiterjesztendő valamennyi kaptárkőre. Ebben az ügyben helyszíni szemlét kell tartani és Szabó Béla, valamint Saád Andor bevonásával kijelölendők a még védelemre szoruló objektumok.

Cserépváralja határában a Csordásvölgyben és a Furgályvölgyben lévő igen szép riolittufa kupok kaptárköveit kellene védeni, Eger környékén védendő a Nyergesi Kósárkány és kaptárkövei valamint a Mészhegy kaptárfülkéi. Demjén község határában is van számos, védeésre érdemes, szép riolittufa kúp kaptárfülkéekkel. Erdligeten lajtamészköben vannak igen szép kaptárfülkék. (Természetvédelmi Hivatal.)

- 2./ Gondoskodni kell arról, hogy a kaptárköveket úgy az Állami Erdészet, mint a községek felügyeljék, mert a védelem alá helyező rendeletben nincs megnevezve, ki foganatosítja a védelmet. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 3./ Ki kell jelölni helyszíni szemlén, hova kerüljenek természetvédelmi táblák és egyes kaptárköveket be kellene keríteni. (Természetvédelmi Hivatal.)

KAPTÁRKÖVEK BORSOD MEGYÉBEN

0 10 20 km

kaptárkö

BOLDOGKŐÚJFALU. KÖTENGER

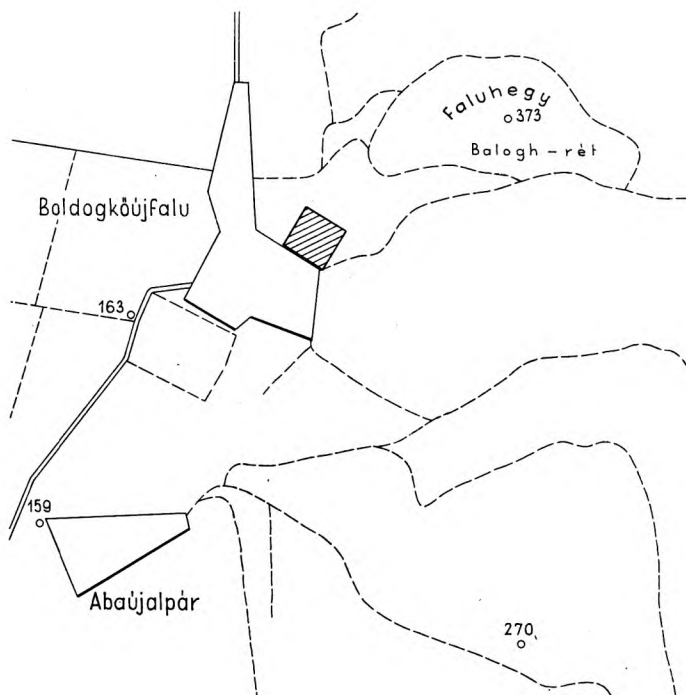
A védetté nyilvánítás célja, hogy a $0.5-5 \text{ m}^3$ -es andezit kőtömbökből alakult kőtengert rongálástól, elhordástól, kőfejtéstől védelmezze. A kőtenger a szarmata riolittufára ömlött hatalmas piroxénandezit lávaár bázisövében alakult ki és részét képezi az Aranyosvölgytől Boldogkőváraljáig nyomozható, kb 40 m vastag tömbös andezitövnék. Létrejöttét a hegységrész fő irányához igazodó, ÉÉNy-DDK töréshálózat mentén végbeménő kőzetlebontás és kőzetátalakulás okozta. A törésmenti bontott közetsávokat eltávolította az erózió, és különálló tömbökként preparálta ki a törési hálózat bontatlan kőzetmagjait.

Védetté nyilvánításra Pantó Gábor akadémikus tett javaslatot. Az Országos Természetvédelmi Tanács 301/1960 szám alatt adta ki a védelemre vonatkozó határozatát. A védelem a Boldogkőújfalui községhatárban, közvetlenül a község utolsó házától számított 8 kh-ra terjed ki. Őr nincs. A terület körülkerítve nincs. A védelmet a községi tanács, illetve az Államrendészet látja el.

További feladatok:

- 1./ A védelmet célszerű nagyobb területre kiterjeszteni, mert az ilyen kis terület biztos védelme nem foganatosítható. (Természetvédelmi Hivatal.)
- 2./ Több védőtábla szükséges. A területnek legalább egyrészt körül kell keríteni. (Természetvédelmi Hivatal.)
Mindezt ez évi május hó folyamán, a Természetvédelmi Hivatal és a Földtani Intézet küldöttei együttesen állapították meg a helyszínen.

BOLDOGKÖÜJFALUI KÖTENGÉR

M-1:25000

0 1 2 km

A vonalkozott terület esik természetvédelem alá